

Koruma ve Bakım Altındaki Çocuklarda Sosyal İnşalar: Etkileşim, Ağ ve Güven

Adem Sağır | 0000-0003-0763-0518 | ademsagir@karabuk.edu.tr

Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Karabük, Türkiye

 <https://ror.org/04wy7gp54>

Selahattin Gezer | 0009-0006-0649-762X | 2010115010@ogrenci.karabuk.edu.tr

Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Karabük, Türkiye

 <https://ror.org/04wy7gp54>

Öz

Bu araştırma, koruma ve bakım altındaki çocukların gündelik hayatta etkileşimlerini nasıl inşa ettikleri sorusuna yanıt aramıştır. Çalışmanın teorik tartışması, kurum içinde yetişmiş çocukların gündelik hayat performanslarının sosyal sermaye kavramıyla ilişkilendirilmesi ile kurulmuştur. Çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır ve çalışma boyunca birkaç farklı yaklaşımla katmanlar halinde ilerlenmiştir. Çalışmada ilk olarak gözlem odaklı otoetnografik bir yaklaşım kullanılmıştır. Ardından örneklem olarak seçilen 6 katılımcı ile sosyoloji bölümü birinci sınıf öğrencileri sınıfta buluşturulmuştur. Araştırmacılar tarafından hazırlanan hikâye çocuklara anlatılmış ve çocuklardan, hikâye ekseninde sosyal ilişki, güven ve toplum kavramlarını betimleyen bir resim çizilmeleri istenmiştir. Bu resimler uzmanların değerlendirmesiyle analize tabi tutularak ikinci katmana geçilmiştir. İkinci katmanda sevgi evlerinden çıkmış çocukların, kurumda yetişme süreçlerine yükledikleri anlamlar tartışılmıştır. Böylece kurumdan bağımsızlaşan 7 katılımcı ile bakım ve koruma altında olmanın sosyal sermayeyle boyutlandırılması yapılmıştır. Çalışmanın en temel sonuçlarından birisi, katılımcıların geçmişlerini bırakmadan kurumda melez bir kimlik inşa etmeleridir. Kurumdan bağımsızlaştıktan sonra gündelik hayatlarında bu melez kimliklerle yaşadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Sermaye, Güven, Etkileşim, Ağ, Koruma ve Bakım Altında Çocuk

Atıf Bilgisi

Sağır, Adem – Gezer, Selahattin. “Koruma ve Bakım Altındaki Çocuklarda Sosyal İnşalar: Etkileşim, Ağ ve Güven”. *Sosyolojik Bağlam Dergisi* 5/3 (Aralık 2024), 397-420.

<https://doi.org/10.52108/2757-5942.5.3.2>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi	20.07.2024
Kabul Tarihi	26.11.2024
Yayın Tarihi	15.12.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlme
Etik Beyan	Bu araştırma, Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun 13 nolu ve 08.12.2022 tarihli karar onayı ile uygulanmıştır.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	dergi@sosyolojikbaglam.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu makalenin ilk verileri (dış mülakatlar) 1919B012001535 numarasıyla ve ikinci verileri (resimler) 1919B012203317 numaralı TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından fonlanmıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC-ND 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır

Social Constructions in Children in Protection and Care: Interaction, Social Network and Trust

Adem Sağır | 0000-0003-0763-0518 | ademsagir@karabuk.edu.tr

Karabük University, Faculty of Letters, Department of Sociology, Karabük, Türkiye

ROR <https://ror.org/04wy7gp54>

Selahattin Gezer | 0009-0006-0649-762X | 2010115010@ogrenci.karabuk.edu.tr

Karabük University, Faculty of Letters, Department of Sociology, Karabük, Türkiye

ROR <https://ror.org/04wy7gp54>

Abstract

This research seeks an answer to the question of how children in protection and care construct their interactions in daily life. The theoretical discussion of the study is based on the association of the daily life performances of children raised in institutions with the concept of social capital. A qualitative research design was employed in the study, progressing in layers through several approaches. Initially, an observation-focused autoethnographic approach was used. Subsequently, six participants selected as a sample were brought together with first-year students from the department of sociology in a classroom setting. A story prepared by the researchers was told to the children, who were then asked to draw a picture depicting the concepts of social relationships, trust, and society based on the story. These pictures were analyzed through expert evaluations, leading to the second layer of the study. In the second layer, the meanings attributed by children who had grown up in care homes to their upbringing processes in the institution were discussed. Thus, the dimensions of being under care and protection was shaped through social capital with seven participants who had transitioned out of institutional care. One of the most fundamental results of the study is that the participants constructed a hybrid identity within the institution without abandoning their past. It has been revealed that after becoming independent from the institution, they continued to live with these hybrid identities in their daily lives.

Keywords

Social Capital, Trust, Interaction, Network, Child in Protection and Care

Citation

Sağır, Adem – Gezer, Selahattin. “Social Constructions in Children in Protection and Care: Interaction, Social Network and Trust”. *Journal of Sociological Context 5/3 (December 2024), 397-420.*

<https://doi.org/10.52108/2757-5942.5.3.2>

Article Information

Date of Submission	20.07.2024
Date of Acceptance	26.11.2024
Date of Publication	15.12.2024
Peer-Review	Double anonymous review - Two External Reviewers
Ethical Statement	This research was carried out with the approval of Karabük University Social and Human Sciences Research Ethics Committee's decision numbered 13 and dated 08.12.2022.
Similarity Check	Done - Turnitin
Conflict of Interest	No conflicts of interest have been declared.
Complaints	dergi@sosyolojikbaglam.org
Funding	The initial data for this study (external interviews) were funded under the TÜBİTAK 2209-A University Students Research Projects Support Program, project number 1919B012001535, while the secondary data (drawings) were funded under the same program, project number 1919B012203317.
Copyright & License	Authors of articles in the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC-ND 4.0.

Giriş

Sosyal sermaye; toplumsal ilişki, kültürel pratikler ve güven kavramlarına gönderme yaparak toplumu anlamaya çalışan postmodern bir kavramdır. Sosyal sermaye tartışmalarının odaklandığı; *sosyal ilişkiler, yabancılaşma, alışkanlıklar, geleneksel kökler kavramları sosyal bilimciler tarafından sanayi devrimi dönemi sonrasında* sürekli dile getirilmiştir. Çalışmalar konu olan kavramların merkezinde, insanın *toplumsal olma durumu* vardır.¹ Toplumsal olana yaptığı vurgu nedeniyle sosyal sermayenin sosyolojik analizde önemli bir değişken olduğunu belirtmek mümkündür. Bireyin, sosyal ilişkiler tarafından örülen bir yapı içinde sosyalleştiği, sosyalleşmenin çerçevesini belirleyen temel ilkelerinse kültürel kodlarla şekillendiği görülmektedir. Sosyal ilişkilerin, bu ilişkileri düzenleyen normların ve toplumdaki iletişim ağlarının oluşturduğu ortaklık, toplumun sürekliliği için gereklidir. Bireyi inşa eden gerçeklik de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmanın sosyal sermaye tartışmalarıyla bulunduğu bağlam buradan türemektedir.

Çalışma, koruma ve bakım altında bulunan çocukların gündelik performanslarına yansıyan sosyal sermayelerine odaklanmaktadır. Kurum bakımı altında olmak farklı ağlar kurmayı gerektirir. Çocuklar daha önce görmedikleri bir mekanla ve doğdukları andan itibaren görmedikleri kişilerle etkileşim kurmak zorundadır. Çocuğun etkileşimleri kurum içinde ve dışında kuracağı ağların düzeyini etkilemektedir. Bu bağlamda aile bakımından yoksun olduğu için kurum bakımı altında bulunan çocuğun sosyal sermayesinin nasıl oluştuğunun incelenmesi gerekmektedir. Burada aslında çocukların inşa ettikleri kimlikler ve bu kimliği besleyen arka plan gündeme gelmektedir. Çocuklar, dışarıdan bakıldığında kurum çatısı altında toplumdan steril bir hayat yaşıyor gibi gözükseler de hem geçmiş yaşantıları (kuruma gelmeden önceki sosyal sermayeleriyle) hem de eğitim kurumlarında topluluk üyeleriyle karşılaşmalarla toplumsal alanı doğrudan deneyimlemektedirler. Kültürel pratiklerin bir temsili olarak kurumlar, çocukların geçmiş deneyimlerini katılaştırarak, performanslara yansıyan içsel ve dışsal damga biçimleri de üretmektedir. Koruma ve bakım altında olma, “yurt çocuğu” etiketiyle okul içinde karşılaşmaların inşa aracına dönüşmektedir. Okulun sosyal sermaye tartışmalarındaki önemi, bu çalışmadaki katılımcıların, okul içi karşılaşmalarını da gündeme getirmiştir, ancak çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Bakım ve koruma altındaki çocukların günlük yaşamlarının büyük bir kısmı kurum kampüsünde geçmektedir. Kurum, temelde çocuğun barınması ve gözetilmesi rolünü üstlenmekle beraber; çocuğun huzurlu hissetmesi ve duygusal rahatlığını sağlaması için de güvenli bir ortam sunmayı hedeflemektedir. Çocuk kurumda daimî kesim olan çalışanların, yöneticilerin ve çocuk oluşturduğu kurumsal bir kültüre dahil olurken burada ikamet eden diğer çocuklarla da sürdürülebilir bir ağ kurmaktadır. Çocuk bu yüzden etkileşimlerini ve ağını kurum kültürü dahilinde şekillendirmek zorundadır. Çocuk kaldığı alanın kendine bahsedilen, doğal bir aile yaşam döngüsü ya da kurgusuyla

¹ Adem Sağır - Hasan Öztürk, “Sosyal Sermaye Bağlamında Tarihsel Bir Perspektif Kurgusu: Tocqueville ve Amerika’da Demokrasi Üzerine”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (2010), 13-35.

oluşturulmamış; personeller dahilinde ilerleyen kurumsal bir yapıya sahip olduğunun farkındadır. Çocuğun aidiyet hissedeceği bir alan oluşturulmasında güvenli ilişkiler kurulması önemlidir. Çocuğun bu tür kurumlardaki temel eksikliği ise aile bakımında olmaması ve bu anlamda ailenin destekleyici birincil ilişkilerinden yoksun kalmasıdır. Bu yoksunluk, aynı zamanda duygusal gelişiminin de gerilmesine neden olmaktadır. Çocuğun kurumsal yapıya aidiyet göstermesi çalışanlar tarafından amaçlansa da çocuğun bireysel izlenimleri ve deneyimlerinin incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca çocuğun bireysel etkileşim çabalarının kurumda güvenli bir alan oluşturmaya ne derece yettiğinin incelenmesi ve bunu nasıl yaptığının analiz edilmesi gerekmektedir.

Bu araştırma, koruma ve bakım altında bulunan çocukların gündelik hayatta etkileşimlerini nasıl inşa ettikleri sorusuna yanıt aramıştır. Çalışmanın teorik tartışması, kurum içinde yetişmiş)en çocukların gündelik hayat performanslarının sosyal sermaye kavramıyla ilişkilendirilerek kurulmuştur. Bu çalışmayı sosyal sermaye tartışmalarıyla birleştiren nokta, çocukların sosyal ağlarında sosyal ilişkilerini nasıl inşa ettikleri ve güven kavramını nasıl tanımladıklarını keşfetme kaygısıdır. Çalışma, nitel araştırma deseni çerçevesindeki birkaç farklı yaklaşımın katmanlar halinde kullanılması ile yürütüldü. İlk olarak gözlem odaklı otoetnografik yaklaşım kullanıldı. Arkasından örneklem olarak seçilen 6 katılımcı ile sosyoloji bölümü birinci sınıf öğrencileri sosyal etkinlik çerçevesinde üniversite kampüsünde buluşturuldu. Araştırmacılar tarafından hazırlanan hikâyeye, sınıf içinde çocuklara anlatıldı ve sonrasında çocuklardan, hikâyeden hareketle sosyal ilişki, güven ve toplum kavramlarını betimleyen bir resim çizilmesi istendi. Bu resimler uzmanların değerlendirilmesiyle analize tabi tutularak ikinci katmana geçildi. İkinci katmanda çocuk evlerinden çıkmış çocukların, kurumda yetişme süreçlerine yükledikleri anlamlar tartışıldı. Böylece kurumdan bağımsızlaşan 7 katılımcı ile bakım ve koruma altında olmanın sosyal sermayeyle boyutlandırılması yapılmıştır. Çalışmada çocukların ve öğrencilerin kimliklerini deşifre edici hiçbir bilgiye yer verilmezken, etik olarak rencide edici ya da damgalayıcı ifadelerin geçmemesine özellikle dikkat edilmiştir. Resimler, kurum bakımında olmanın kapsayıcı çerçevesi, anonimleştirilmiş çıkarımlar üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmada etik izinler alınmış olup, üniversite içi etkinlik için de resmi izinler ve yazışmalar gerçekleştirilmiştir.

1. Sosyal Sermaye Bize Ne Vaat Eder?

Sosyal sermaye, insanların sahip olduğu değerleri ve erişebilecekleri kaynakları kapsayan geniş bir kavramdır.² Bu kaynaklar aynı zamanda kolektif temsiller olup sosyal olarak

² Detaylı okumalar için bkz. Pierre Bourdieu, "The Forms of Capital", *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, ed. J. E. Richardson (Greenwood Press, 1986), 241-258; James Samuel Coleman, "Social Capital in the Creation of Human Capital", *American Journal of Sociology* 94 (Ocak 1988), S95-S120; Jack P. Gibbs - James S. Coleman, "Foundations of Social Theory.", *Social Forces* 69/2 (Aralık 1990), 625; Robert D. Putnam vd., *Making Democracy Work* (Princeton University Press, 1993); Robert D. Putnam, "Bowling Alone: America's Declining Social Capital", *Journal of Democracy* 6/1 (Ocak 1995), 65-78; Diana Carney, "Sustainable Rural Livelihoods: What Contribution Can we make?", *Department for International Development*, (1998); Jan L. Flora, "Social Capital and Communities of Place", *Rural Sociology* 63/4 (17 Aralık 1998), 481-506; Jules

organize edilmiş bağları ve ilişkileri de içermektedir.³ Sosyal sermayenin bu biçimi insanları sadece kişisel çıkarlar için değil, kolektif kamu yararı için hareket etmeye yönlendirici güçtür.⁴ Kişi, bireysel yaşantısında bazı birikimlerle kendisini farklı konumlandırabilmekte ve bu sayede gündelik yaşantılarındaki mübadelelerini kendilerine fayda sağlayacak bazı araçlara dönüştürebilmektedir. Sermaye kavramıyla tanımlanabilecek olan bu araçlar içinde en bilineni *ekonomik açıdan yapılan birikim olsa da*⁵ sosyal birlikteliklerin oluşturduğu bir sermaye türünün varlığı da sosyal teoride sıkça karşımıza çıkan bir konudur. Bu konuda özellikle 20. yüzyılda ortaya atılan bazı düşünceler, insanların sosyal olarak kurdukları ilişkilerle kendilerine fayda sağladığını öne sürmektedir. Aslında sosyal sermaye düşüncesinin ortaya çıkmasında sosyal örgütlenme, kamusal katılım veya dernekleşme gibi göstergelerin düşüşü etkili olmuş, bu alanda oluşan boşluk, sosyal sermayenin daha görünür hale gelmesini sağlamıştı.⁶

Sosyal bilimlerde tartışılan kavramsal bir alan olarak sosyal sermaye literatüründe Pierre Bourdieu'nun etkisi oldukça önemlidir.⁷ Bourdieu, sosyal sermayeyi güç göstergesi olarak tanımlamakta ve kısa ya da uzun vadede doğrudan yarar sağlayabilecek toplumsal ilişkiler kurmayı amaçlayan yatırım stratejilerin ürünü olarak adlandırmaktadır.⁸ Bireyin sahip olduğu sosyal, ekonomik ve kültürel sermayeler ile bu sermayelerin bireye sağlayacağı fayda doğru orantılıdır. Bu bağlamda bireyler, sosyal ağlarıyla sosyal ilişkilerinin devamlılığını sağlamaktadır. Bu etkileşimler aynı zamanda bireylerin iş, eğitim veya sosyal hayatlarında belli bir iyileşme yaratmaktadır.⁹ Alan Smart'a¹⁰ göre Bourdieu, ekonomik özelliği olmayan varlıkların ekonomik kaynaklara dönüştüğünü belirtmiştir. Hediye ve rüşvet gibi mübadeleler etkileşimleri oluşturacak kadar frekans yaratmazsa performanslar başarısız hale gelmektedir.

Pretty Obe, *The Living Land* (Routledge, 2013); Ian Scoones, "Sustainable Rural Livelihoods: A Framework for Analysis" 72 (01 Ocak 1998), 1-22; Elinor Ostrom, "Social Capital: A Fador a Fundamental Concept?", *Social Capital: A Multifaceted Perspective*, ed. Ismail Serageldin – Partha Dasgupta (Washington: The World Bank, 2000), 172.

³ Janet Holland vd., "Transitions, Networks and Communities: The Significance of Social Capital in the Lives of Children and Young People", *Journal of Youth Studies* 10/1 (16 Şubat 2007), 97-116.

⁴ James Samuel Coleman, *Foundations of Social Theory*.

⁵ Pierre Bourdieu, "The Forms of Capital", *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, ed. John G. Richardson (Greenwood Press, Westport, Conn., 1986, 1986), 241-258.

⁶ Emrullah Türk, "Sosyolojik Düşüncede Sosyal Sermaye Tartışmaları: Pierre Bourdieu ve James Samuel Coleman Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 1/2 (2015), 127-149.

⁷ Pierre Bourdieu – Loïc J. D. Wacquant, *An Invitation to Reflexive Sociology* (Chicago: University of Chicago, 1992); Pierre Bourdieu, "The Forms of Capital".

⁸ Bourdieu, "The Forms of Capital", 241-258.

⁹ Beverley Skeggs, *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable* (1 Oliver's Yard, 55 City Road, London EC1Y 1SP United Kingdom : SAGE Publications Ltd, 2002); Diane Reay vd., "Choices of Degree or Degrees of Choice? Class, 'Race' and the Higher Education Choice Process", *Sociology* 35/04 (16 Kasım 2001), 855-874; Hatice Necla Keleş, *Sosyal Sermaye* (Konya: Eğitim Kitabevi, 2012).

¹⁰ Alan Smart, "Gifts, Bribes, and Guanxi: A Reconsideration of Bourdieu's Social Capital", *Cultural Anthropology* 8/3 (Ağustos 1993), 388-408.

Bourdieu'nun katkısı, farklı sermaye biçimlerinin (ekonomik, sosyal, kültürel ve sembolik) bir tipolojisidir ve onun ilgilendiği, sosyal sermaye ve kültürel sermayenin kapitalist toplumlarda temel kaynak olan ekonomik sosyal sermaye ile nasıl ilişkilendirilebilir olduğudur. Bourdieu, bu kavramsallaştırmayı, ayrıcalığın üretimini ve yeniden üretimini tanımlamak ve analiz etmek için geliştirmiştir.¹¹ Sosyal sermayenin teorik kurucularından olan Putnam,¹² sosyal sermaye tanımlamasıyla ebeveyn sermayesinin çocuğun gelişimi ve eğitim başarısı üzerinde ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Putnam, çocuklara ya da gençlere sosyal sermayenin oluşumunda aktif ajanlar olarak önem vermemektedir.¹³ Coleman'a¹⁴ göre sosyal sermaye, kişiler arasındaki ilişkilerin yapısına içkin gizli bir yan üründür ve bireylerin çıkarlarını gerçekleştirmede işlerini kolaylaştıran araçları ifade etmektedir. Coleman sosyal sermayenin çocuklar için önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Aileye odaklanırken ise sosyal sermayenin, çocukların akademik başarılarını inşa ettiğini ve çocukları, geleceğin yararlanıcıları olarak konumlandırıldığını ileri sürmektedir. Coleman için aile, kökenleri doğumla kurulan ilişkilere dayanan ilkel bir organizasyondur.¹⁵ Kuşkusuz Coleman da çocukları pasif yararlanıcılar olarak değerlendirmektedir.¹⁶ Böylece sosyal sermaye, aile içinde ebeveynler ve çocuklar arasındaki kuşaklararası ilişkilerin yapısını harekete geçiren bir kaynak haline gelmektedir. Bourdieu ise çocukların geleceklere üzerinden yürüttüğü tartışmada, ailelerin ekonomik sermayelerinin ne derece etkili olduğunu vurgulamaktadır^{17 18}. Coleman'dan farklı olarak Bourdieu'nun kaygısı, sosyal sermayenin yozlaşması değil, sosyal eşitsizlikleri sürdüreceği şekilde sürekli aktarım ve birikim oluşturması üzerinedir.¹⁹ Bu çalışmayı özgün kılan nokta, çocukların kendilerince nasıl bir sosyal sermaye ürettiklerinin tartışılmasıdır. Kuşkusuz süreçte geçmiş yaşantıların ve kurum içi sosyalleşmelerin etkisi tartışmanın dışında bırakılmazken, ana akım sosyal sermaye literatürünün de eleştirisi söz konusudur. Çalışmada Putnam'ın²⁰ bağlanma ve köprü kurma kavramlarından yararlanıldı. Yazara göre sosyal sermayenin bağlayıcılığı, topluluk içindeki bağları güçlendiren ilişkilere, güven ve karşılıklılık ağlarına odaklanan içsel bağlara gönderme yapar.²¹ Böylece bağlanma, insanların ilerlemesini sağlayan

¹¹ Pat Allatt, "Becoming privileged: The Role of Family processes", *Youth and inequality* (1993), 139-159.

¹² Robert D. Putnam, "Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community", *Proceedings of the 2000 ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work* (New York, NY, USA: ACM, 2000), 357.

¹³ Holland vd., "Transitions, Networks and Communities: The Significance of Social Capital in the Lives of Children and Young People".

¹⁴ Coleman, *Foundations of Social Theory*.

¹⁵ Coleman, *Parental Involvement in Education. Policy Perspectives Series*, ed. Gerard Devlin (Washington, DC, 1991).

¹⁶ Virginia Morrow, "Conceptualising Social Capital in Relation to the Well-Being of Children and Young People: A Critical Review", *The Sociological Review* 47/4 (25 Kasım 1999), 744-765.

¹⁷ Pat Allatt, "Becoming Privileged: The Role of Family Processes".

¹⁸ Rosalind Edwards vd., *Families and Social Capital: Exploring the issues, Families and Social Capital ESRC Research Group Working Paper No. 1* (London, Ocak 2003).

¹⁹ Bourdieu - Wacquant, *An Invitation to Reflexive Sociology*.

²⁰ Robert D. Putnam vd., *Making Democracy Work* (Princeton University Press, 1994).

²¹ James Coleman, *Foundations of Social Theory* (Harvard University Press, 1990); Putnam vd., *Making Democracy Work*, 1994.

bir sosyal sermaye üretmektedir. Koruma ve bakım altında kalan çocuklarda da sürecin benzer şekilde ilerlediğini söylemek mümkündür. Güveni kendi ağlarında arayan çocuklar, karşılıklı olarak girdikleri sosyal ilişkilerde bu ağın ürettiği sosyal sermayeyi bir güç ve ilerleme aracına dönüştürmektedirler. Her ne kadar sosyal sermaye tartışmalarındaki yaygın literatür, akran ilişkilerini akademik başarı üzerinde olumsuz etkilere sahip olarak tanımlasa da²² koruma ve bakım altındaki çocukların oluşturdukları akran ilişkileri,²³ sorunlarla başa çıkmalarını sağlayan olumlu kaynaklar olarak göze çarpmaktadır. Bu ağ, okula aşına olmalarına, duygusal rahatlamaya, gelecek planlarını yapmalarına, yazılı olmayan kuralları ve uygulamaları öğrenmelerine, kendilerine güvenmelerine ve kendilerini toplumda konumlandırmalarına yardımcı olmaktadır. Akran ilişkilerinin kurduğu ağın gücü, aile bağlarından yoksun olmalarından kaynaklanmaktadır. Aile ağları, normal şartlarda sosyal sermayeyi korumak ve üretmek için önemliken,²⁴ koruma ve bakım altında bulunduğu bu güç akran ağlarına geçmektedir.

Furstenberg ve Hughes,²⁵ ailenin oluşturduğu sosyal sermayenin çocuğa koruyucu bir sosyal ağ sistemi kurduğunu belirtmiştir. Fakat ailenin sosyoekonomik şartların kötü olması çocuklarını hayatları boyunca dezavantajlı durumda bırakabilmektedir. Bu çocuklar kötü sosyal ağların etkisinde kalarak suça yatkın olup, yetişkinlikte işsizlik sorunu yaşayabilmektedir. Kleinhans,²⁶ yoğun kentleşmenin sosyal sermaye düzeyini nasıl etkilediğini inceledi. Bu çalışmanın sonuçları sosyal sermaye ve alan ilişkiselliğinde incelendiğinde, alana yeni gelen kişilerin sosyal sermayesinin önceden kalanlardan daha yüksek olduğu görüldü. Bu çalışmada alan olarak nitelendirilen öznenin konut olduğu düşünüldüğünde, konutun/alanın tahrip edilmesi bireylerin sosyal sermayesini tehlikeye uğratmaktaydı. Böylece mekânsal alanların, sosyal sermayenin fiziksel çerçevesini belirlemede ne kadar etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Bakım ve koruma altında olan çocukların mekânsal ilişkilerini kuran alan yurt veya çocuk evleri gibi kurumlardır. Dolayısıyla kurumların yapısı, çocukların nasıl bir sosyal sermaye inşa edeceklerinin de koşullayıcısı olmaktadır. Bu yönüyle kurum için pratikler ve personellerle çocuklar arasındaki iş birlikleri topluluk veya aileyle geliştirilecek ilişkilerden daha ayrıcalıklı bir hal almaktadır. Coleman sosyal sermayede sağlanan yardımlaşma ya da fayda sağlama davranışlarını mübadele sürecine benzetmiştir. Ona göre sosyal ilişkilerin sorumlulukları ve beklentileri vardır.²⁷ Putnam'a göre sosyal sermaye örgütsel bir gündelik hayattan bağımsız

²² James Samuel Coleman, *The Adolescent Society: The Social Life of the Teenager and its Impact on Education* (New York: FreePress of Glencoe, 1961)

²³ Priscilla Alderson, "Childhood and Society: Growing up in an Age of Uncertainty . Nick Lee. Open University Press, Buckingham, 2001. ISBN 0-335-20608-5", *Infant and Child Development* 11/4 (22 Aralık 2002), 355-356.

²⁴ Edwards, R. vd., *Families and Social Capital: Exploring the Issues* (Vol. 1).

²⁵ Frank F. Furstenberg - Mary Elizabeth Hughes, "Social Capital and Successful Development among At-Risk Youth", *Journal of Marriage and the Family* 57 (Ağustos 1995), 580-592.

²⁶ Reinout Kleinhans, "Does Social Capital Affect Residents' Propensity to Move from Restructured Neighbourhoods?", *Housing Studies* 24/5 (Eylül 2009), 629-651.

²⁷ Hülya Ağcasulu, "Sosyal Sermaye Kuramı ve Temel Bakış Açılarının Karşılaştırılması", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 8/17 (13 Mart 2017), 114-114.

tanımlanamazdı. Örgüt katılımı bir vatandaşlık ödevi olarak görülürken; kişilere, yaşadığı toplumun bir parçası olabilme ayrıcalığı da sağlamaktadır. Putnam, örgütlerde görev yapan kişi sayısının azalmasıyla toplumsal yardımlaşmanın azaldığını belirterek; toplumda görünmeyen ve tutkal görevi gören bağların zayıflamasına neden olan güven duygusunun zedelediğine değinmiştir.²⁸ Böylece gündelik hayattaki performanslarla örgütsel katılım arasında sosyal sermaye kavramıyla doğrudan bir ilişki kurmak mümkündür. Bu noktadan hareketle örgüt kültürünün bir sosyal sermaye biçimi olduğunu söylemek mümkündür. Örgütün dahil olduğu alan öylesine güçlüdür ki üyelerini kültürlerken dışarıdan gelenleri de süreç içerisinde kendine dahil etmektedir. Örgüt yöneticileri de değişikliği en aza indirerek; istikrarlı bir değerler sisteminin bastırılmasını istemezler.²⁹ Bireyleri anonimleştiren bir örgüt içi sosyal sermaye, güveni temele alan bir özelliğe sahiptir. Örgüt yapısında güven; kişilerin birbirlerinden zarar görmeyeceği, zayıflıkların istismar edilmeyeceği bir ortam sunmaktadır. Bu sayede örgütsel mübadele işlemekte ve kişiler arası prososyal davranışların artmasıyla sosyal sermaye güçlenmektedir.³⁰ Sosyal sermaye tartışmalarında güvenle ilgili altı çizilen temel bağlam, güvenin oluşmasının zaman aldığı ancak kolayca kırılabildiği³¹ ve bir topluluğa güvensizlik egemen olduğunda işbirlikçi düzenlemelerin ortaya çıkmasının pek olası olmadığı gerçeğidir.³²

2. Yöntem

Araştırma nitel desen kullanarak gözlem ve resim çizimi üzerinden hareketle çerçevelendirilmiştir. Araştırmanın odağında koruma ve bakım altındaki çocukların gündelik hayat deneyimleri yer almaktadır. Bu deneyimi özelleştirmek için öncelikle bir etkinlik planlanmış ve bu etkinlik sonucu ortaya çıkan veriler, araştırmacının otoetnografik yaklaşımıyla tamamlanmıştır. Etkinlik, Karabük Üniversitesi kampüsünde sosyoloji dersliğinde birinci sınıf ve yüksek lisans öğrencileriyle koruma ve bakım altında bulunan 6 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar seçilirken gönüllü olarak araştırmaya dahil edilmiş ve araştırmanın amaçları/hedefleri doğrultusunda da bilgilendirilmişlerdir. Çalışma sürecinde etkinliğin gündeminde resim çizme pratiği yer almıştır. Bu bağlamda katılımcılara öncelikle sosyal sermayenin ne olduğuyla ilgili bir çerçeve sunulmuş, arkasından katılımcılara toplumsal alanda sosyal sermayeyle ilişkili aidiyet, güven, etkileşim ve sosyal ilişki kavramlarıyla ilgili sosyolojik bir anlatı sunulmuştur. Bu anlatı şu şekildedir ve sınıf içerisindeki etkileşimde resim çizimine başlamadan önce katılımcılara aktarılmıştır:

“Hayatın içinde nelerle karşılaşacağımızı bilmek ve kestirmek oldukça güçtür. Ancak sahip olduğumuz alışkanlıklarımız, gündelik hayatımıza her gün yeniden başlamamızın önü-

²⁸ Anthony Giddens, *Sosyal Sermaye* (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008).

²⁹ Nezahat Güçlü, “Örgüt Kültürü”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, (2003), 61-85.

³⁰ Bora Başkak - Umut Öneş, “Sosyal Sermaye ve Psikiyatrik Bozukluklar: Güven ve Karşılıklılık Üzerine”, *Nöro Psikiyatri Arşivi* 48/3 (15 Eylül 2011), 1-1.

³¹ Diego Gambetta, *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations* (Oxford: Basil Blackwell. Inc, 1998); Francis Fukuyama, *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity* (New York: FreePress, 1995).

³² Carolyn Ellis, *The Ethnographic I: A Methodological Novel about Autoethnography* (AltamiraPress, 2004).

ne geçer. Alışkanlıklarımız, insanlarla yaşayacağımız etkileşimleri kestirmemizi sağladığı gibi bizim güvenli bir alanda hareket ettiğimiz algısını da oluşturur. Güven, aynı zamanda bizi yaşadığımız çevreye ait hissettirir. Böylece ait olduğumuz bir sosyal mekânda insanlarla karşılıklı etkileşimlerden oluşan güvenli bir hayat sürmeye devam ederiz. Kuşkusuz gündelik hayatımızı yapılandıran bu çerçeveye, geçmişteki deneyimlerimizden ve bağlarımızdan da bağımsız değildir.”

Sınıf içi yapılan etkinlikte sosyoloji bölümüne kayıtlı (lisans ve yüksek lisans) 17 katılımcı yer alırken bakım ve koruma altında olan çocuklardan katılımcı sayısı ise 6 olmuştur. Önce karşılıklı tanışma sürecinden sonra araştırma danışmanı tarafından üretilen anlatı, sınıfta okunup sonrasında katılımcılardan anlatının uyandırdığı temaların resmedilmesi istenmiştir. Ancak çizim yapılırken anlatıda içkin, güven, sosyal etkileşim ve aidiyet kavramının özellikle vurgulandığını da belirtmek gerekir. Böylece sınıf içinde 2 saat süren etkinlikte 24 resim ortaya çıkmıştır. Resimler daha sonra araştırmacılar ve uzmanlar tarafından incelenmiştir. Resimler veri analizinde kullanılırken araştırmacının deneyimi, otoetnografik yaklaşımla birleştirilmiştir.

19. yüzyılda ortaya çıkan pozitivist paradigma, bilimsel araştırma yöntemlerini nicel veriler üzerine dayandırarak araştırma öznesinin niceliği ile genellenebilir bilimsel bilginin üretimi amaçlanmaktaydı. Fakat yirminci yüzyılda bilimsel bilginin genellenebilir olma zorunluğunun olmadığı düşüncesi yaygınlaştı.³³ Özellikle pozitivist paradigmanın kabul gördüğü nicel araştırma yöntemi; insani farklılıkları, özneliği ve biricikliği belirtmekten uzak olduğu konusunda eleştirilerine maruz kaldı.³⁴ Bu yüzden sosyal bilimcilerin, klasik pozitivist paradigmanın kabul gördüğü yöntemlerin dışında yeni bir bilimsel bilgi üretme yöntemi kullanması gerekti. Bilimsel bilgi üretme sürecinde pozitivist bakıştan uzaklaşarak “paradigmatik dönüşümün” adımları atıldı. Otoetnografi yöntemi, bu paradigma değişimi sayesinde gelişen nitel araştırma yöntemleri içerisinde kendini konumlandırdı. Bu yöntem sayesinde araştırmacı; kendini araştırdığı mekân ve özneler bağlamında konumlandırarak; tanık olduğu kültürel ve toplumsal değerlerin kendisi üzerinde oluşturduğu izlenimi aktarabilmektedir. Sözelimi yöntem sayesinde araştırmacının kişisel deneyimleri ve eleştirileri görünür hale gelmektedir.³⁵

Otoetnografi kişiseliliği ve bunun kültürle olan ilişkisini gündeme getirmeyi ifade etmektedir.³⁶ Otoetnografide kişisel tecrübelerin sosyal ve kültürel yönlerine odaklanarak etnografik bir mercek yoluyla dışa bakılmaktayken, sonrasında dışta gördükleri ve yorum-

³³ Ali Baltacı, “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/2 (24 Aralık 2019), 368-388.

³⁴ Halil Çelik, “Kültür ve Kişisel Deneyim: Bir Araştırma Yöntemi Olarak Otoetnografi”, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi* 6/1 (2016).

³⁵ Leyla Bektaş, “Bir Güvenlikli Site hikâyesi: Gündelik Hayatın Dönüşümüne Otoetnografik Yaklaşım”, *Fe Dergi Feminist Ele* 8/2 (2016), 46-61.

³⁶ Carolyn Ellis - Art Bochner, “Autoethnography, Personal Narrative, Reflexivity: Researcher as Subject”, *Handbook of Qualitative Research (2nd Ed.)* (Sage Publications, 2000), 733-768.

ladıkları gerçekliklerden hareketle içe bakılmaktadır.³⁷ Redd-Danahay'a³⁸ göre otoetnografinin iki anlamı vardır; bunlardan ilki kişinin ait olduğu bir grubun etnografisine ikincisiyse etnografik ilgiye sahip otobiyografik yazıya atıfta bulunmaktır. Kişiselleştirilmiş ve açıklayıcı metinleri inşa eden³⁹ otoetnografik yaklaşımı kullanan araştırmacılar, kültürel açıdan önemli kabul edilen deneyimler hakkında kendi anlatılarını yazabilecekleri, yorumlayabilecekleri ve sergileyebilecekleri metodolojik bir çerçeveye sahip olmaktadırlar.⁴⁰ Otoetnografide veriler toplanırken içsel ve dışsal olarak ikiye ayrılmaktadır. Dış veriler, görüşmeler, tarihi belgeler, el yazması metinler, resmi dokümanlar, gazete yazıları, gezi günlüklerini, fotoğraf ve video gibi diğer belgeler içermektedir. Görüşme, otoetnografinin dış veri toplama aşamasında birincil araçlardan birisidir.⁴¹ İçsel verileri ise kişisel gözlemler ve kişisel yansıtımlar oluşturmaktadır. Bu veri toplama biçiminde araştırmacılar verilerini; duyu, düşünce ve davranışları doğal hallerine dokunmadan gerçekleştirmektedir.⁴² Ellis⁴³ otoetnografiye sadık kalınarak paylaşılan olaylardan anlamlı yapılar çıkarmanın tamamen okuyucunun işine kaldığını söylemektedir. Böylece araştırmacının bu araştırmadaki konumu, otoetnografide kesişmiştir. Araştırmacının uzun süredir kurumsal olarak "içerde" olması, hem etkinlik planlamaları yaparken örneklemin belirlenmesinde hem de verilerin çözümlenmesinde araçsal bir alete dönüşmüştür. Böylece otoetnograf olarak sosyal sermayenin katılımcıların üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu iki farklı şekilde inşa ve analiz imkânı elde edilmiştir. Birincisi çocukların kuruma yerleştiklerinde sahip oldukları sosyal sermayenin içeriğidir. İkincisi ise kurumda nasıl bir sosyal sermaye inşa ettiklerinin izlenmesidir. Araştırmacı, bir otoetnograf olarak sosyal ilişkilerin nasıl sürdüğü, önceki kazanımların bugünü nasıl etkilediği, güven ilişkilerinin nasıl sürdürüldüğü konusunda verilerle gözlem notlarını birleştirmiştir. Bu araştırma, Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun 13 nolu ve 08.12.2022 tarihli karar onayı ile uygulanmıştır.

3. Araştırmanın Bulguları

3.1. Veriyi Nasıl Topladık?

Bu proje çalışması çocuk evleri sitesinde koruma ve bakım altında bulunan çocukların nasıl bir ağın içerisinde olduklarını çözümlenmeye odaklanmıştır. Projede veri toplama, çocukların yaşları ve bilimsel etik sınırlar dikkate alınarak yapılmıştır. Dolayısıyla çalış-

³⁷ Carolyn Ellis, *The Ethnographic I: A Methodological Novel about Autoethnography*.

³⁸ Deborah Reed-Danahay, *Auto/Ethnography: Rewriting the Self and the Social* (Oxford & New York: Berg, 1997).

³⁹ Laurel Richardson, "Writing: A method of inquiry", *Handbook of Qualitative Research*, ed. Norman K. Denzin - Yvonna S. Lincoln (Thousand Oaks, Cal: Sage, 1994), 516-529.

⁴⁰ Susan E. Chase, "Narrative inquiry: Multiple lenses, Approaches, Voices", *The SAGE Handbook of Qualitative Research*, ed. Norman K. Denzin - Yvonna S. Lincoln (Thousand Oaks, CA: Sage, 2005), 651-680.

⁴¹ Norman K. Denzin - Yvonna S. Lincoln, *Handbook of Qualitative Research* (Thousand Oaks, Cal: Sage, 2000); Heewon Chang, *Autoethnography as Method* (Left Coast Press, 2008).

⁴² Heewon Chang, *Autoethnography as Method*.

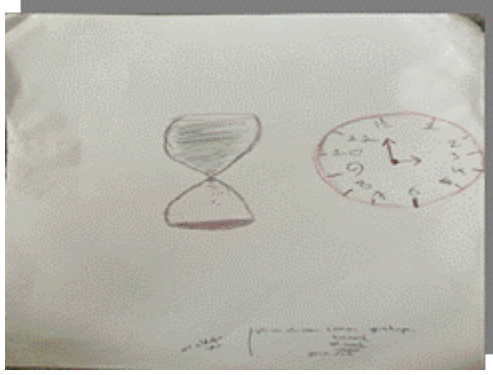
⁴³ Carolyn Ellis, *The Ethnographic I: A Methodological Novel about Autoethnography*.

mada çocukların yaşına uygun bir şekilde uzman görüşü de alınarak resim yapma etkinliği planlamıştır. Resimler üzerinden çocukların zihinsel olarak gündelik hayatta sosyal sermayeye ait kavramları nasıl deneyimlediklerine odaklanılmıştır. Çalışmada resim çizme etkinliği Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümü ders amfisinde sosyoloji bölümü öğrencileriyle birlikte gerçekleştirilmiştir. Böylece karşılıklı etkileşim ağlarıyla çocukların zihinsel tutumlarının dışarıya yansımaları kolaylaştırmak hedeflenmiştir. Katılımlı gözlem tekniğinin devreye sokulduğu bu sınıf içi çalışmada öncelikle katılımcılarla sosyoloji bölümü öğrencilerinin tanışması ve kaynaşması sağlanmıştır. Sonrasında sınıf içi toplanmanın nedeni hakkında bilgi verilmiş ve çalışmanın içeriği hakkında açıklama yapılmıştır. Çalışmanın odaklandığı kavramsal tartışmaların içeriğine girmeden katılımcılardan “sosyal etkileşim”, “sosyal ilişkiler”, “toplum”, “güven” kavramlarının neler çağrıştırdıklarını her iki grubun da kendilerine verilen kağıtlara resmetmesi istenmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında ise kurumda yetişmiş ve sonrasında iş hayatına dahil olmuş gençlerle yapılan mülakatlar analiz edilmiştir. Bu kısımda “kurumda yetişmek nasıl bir anlama sahiptir?” temel sorusundan hareketle, gençlerin yetiştikleri kuruma yaptıkları atıflar ve betimlemeler gündeme getirilmiş ve elde edilen veriler sosyal sermaye tartışmalarıyla ilişkilendirilecek betimlenmiştir. Kurum dışı katılımcılarla yapılan çalışma, resimlerle aktarılan dünyanın dışarıda nasıl deneyimlediğine dairdir. Bu deneyim, kurumda melez bir deneyimle üretilen sosyal sermayenin, dışarıda nasıl pratiğe geçerek yaşamları kolaylaştırdığı ya da zorlaştırdığını anlamayı sağlamıştır. Mülakatlara 7 kişi katılmıştır ve katılımcılar, gündelik hayata dair kurum kazanımlarını ve etkileşimlerini nasıl kullandıklarını aktarmışlardır.

3.1.1. Birinci Etkinlik: Karşılıklı Etkileşimler Sosyal Zihni Nasıl İnşa Eder?

Sosyal sermaye kavramını önemli kılan temel nokta, toplumsal alanın birey için git-tikçe değer kazanmasıdır. Bu değerın çerçevesini belirleyen şey, risklerin ve belirsizliklerin arttığı günümüz dünyasında insanların kendilerini güvende hissetme ihtiyacıdır. Güven, toplumsal etkileşimlerin kurduğu bir olgu olmakla birlikte, bireylerin kimliklerini tanımlarken kullandıkları temel değişkenleri de belirlemektedir. Sosyal sermayenin geçmiş deneyimlerle olan ilişkisi, bireylerin kimliklerinde etkili olan değişkenlerin, geçmişten bağımsız olmadığı da ileri sürmek için yeterlidir. Araştırmanın bu bölümünde en temel vurgular, anlatının katılımcıların zihninde uyandırdığı anlık izlenimlerden ziyade geçmiş deneyimlerin anlatıyla nasıl birleştiği ve kâğıda nasıl yansıdığıyla ilişkilidir. Kuruma ve bakım altındaki çocukların çizdikleri resimleri sırasıyla öz yaşam öyküleriyle birlikte şu şekilde sıralamak mümkündür:

Resim 1. Zamanın Sınırlarında: Tüketilen Sosyal İlişkiler

Ev, insanlar için sınırları keskin bir toplumsal alanın kendisine karşılık gelir. Evi kuran temel duygular, kadın-erkek ilişkisinden doğan hem cinsel hem de ruhsal hazzı ve sevgiyi kapsayan bir alandan türer. Çocuğun ev içindeki gelişimi, aynı zamanda temel becerilerini ve bilgilerini de kazandığı bir sürece karşılık gelmektedir. Toplumun temel kurucu ögesi olarak tanımlanan klasik aile anlatısını dikkate almazsak, evin koruyucu ve sarmalayıcı doğasının çocuğun gelecekteki bütün kimliğini kuracağını ileri sürmek mümkündür. Burada evin soyut doğasının ebeveynlerin geçmiş deneyimlerinden örüldüğü görülmektedir. Anne ve babanın geldikleri sosyal çevreyi eve taşımaları, çocuğun sosyalleşmesinde birincil araç olmaktadır. Kuşkusuz aile gerçekliği, bu deneyimlerin ortaklıklar ve farklılıklarla yeni bir melezlik üreterek sürdürülmesine kaynaklık etmektedir. Bu hikâyede ebeveynlerin ekonomik sınıfları, aldıkları eğitim, dini perspektifleri, dünyayı algılama ve yorumlama biçimleri çocuğun sosyal sermayesini de belirleyen temel değişkenler olmaktadır.

Yukarıda ilk resimde evin güvenli bir ortam olduğuna inanan bir katılımcının topluma nasıl baktığını görmekteyiz. Çocukların sıklıkla yurda gelme nedenleri arasında aile bütünlüğünün olmaması ya da bakımlarını üstlenecek ebeveyn yokluğu yer almaktadır. Kişilik yapısı olarak içe dönük bir çocuk olan katılımcının fazlasıyla duygusal olduğu görülürken, kararlarını verirken de duygusallığının ağır bastığı görülmektedir. Uzman görüşü, resimle ilgili olarak şöyle bir değerlendirme yapmıştır. Katılımcı, görünür olmayı istemekle birlikte fiziksel deformasyonların onu çok kötü gösterdiğine dair bir inanca sahip olduğundan kendini toplumun dışında tutmaya zorlamaktadır. Katılımcının içsel olarak geliştirdiği bir damgaya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Sınıf içinde yapılan gözlemden katılımcının, diğer arkadaşlarına göre daha sessiz ve durağan olduğu görülmüştür.

Resim 2. Doğayı Reddetme: Yalnızlık Kader midir?

Bu resmin hikayesinde katılımcının çizdiği resmin kodlaması “Doğayı Reddetme” şeklinde isimlendirilmiştir. Toplumsal kuralların gücü, insan biyolojisinin reddini doğurmaktadır. Aile kurmaya dair toplumda yaygın kabuller, bireylerin fiziksel ve ruhsal özelliklerine ya da engellilik durumlarına bakılmadan evlilik kurumunun işleyişini güçlendirmekte, çocuk doğurmak ise ailenin sürdürülebilirliğinde birincil amaca dönüşmektedir. Uzman görüşüne göre resimdeki sarı renk, katılımcının aslında hayatındaki güven arayışının varlığını temsil etmektedir. Tek başınalık vurgusu ise sosyal ilişkilerin reddini ve toplumsal uyumsuzluğa atıf yapmaktadır. Bu bağlamda engelli olma hali, dışsal bir damganın varlığına atıf yapmaktadır. Fiziksel kayıp, sosyal ilişkilerin sürdürülmesinde zorlayıcı bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Saldırgan eğilimleri de bu damganın bir uzantısı olarak katılımcı da ortaya çıkan zihinsel dışavurum olarak okumak mümkündür.

Resim 3. Zamanın İçinden Geçmek

Katılımcının özgüveninin yüksek ve sosyal ilişkilerinin oldukça üst seviyede olduğu söylenebilir. Araştırmacıların sınıfta anlattıkları hikâyeye, bütün kavramsallaştırmalarıyla katılımcı tarafından resme yansıtılmıştır. Hikâyede sosyal sermayenin temel bileşenleri olarak tanımlanan güven, sosyal ilişki ve toplum kavramları kum saati görseleyle resmedilmiştir. Kum saatinde toplum, en alt katmanı oluştururken toplumun üstünde

sosyal ilişkiler yer almaktadır. Güvenin en tepede olduğu kum saatinde, tersine dönük bakıldığında güven ile başlayıp topluma ulaşan bir yol karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ilişkinin ortada durması, sosyal sermayenin temel bileşeni olduğuna yapılan vurgu nedeniyledir. Katılımcı, sosyal ilişkinin güven ve toplum arasındaki bağlayıcı rolüne vurgu yapmaktadır. Diğer katılımcılarla kıyaslandığında bu resim, sosyal sermaye kavramının içeriğine en uygun atıf yapan çizim olmuştur.

Resim 4. Yollar ve Kökler

Katılımcının hikayesinin çerçevesini çizen keskin geçişler vardır. Resme bakıldığında saat görseli, yurttan yetişen çocuklarda zaman kavramının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Burada saat görseli, kurumsal işleyişinin mekanik mantığını temsil etmektedir. Modern dönemde kavramsallaştırılan bürokratik organizasyonun işleyişine paralel düşünmek mümkündür. Mekanik bir yapı içinde var olmaya çalıştığına atıf yapan katılımcı için görsel yer alan ev, güvenilir bir ortamın temsili olarak karşımıza çıkmaktadır. Ev, aynı zamanda sosyal ilişkilerin ilk halinin başladığı yeri göstergeleştirmektedir. Böylece aile, sosyal sermayenin inşa edildiği ilk alan olarak tanımlanmaktadır. Yurttan yaşam, evin dışında olmak anlamına gelirken, daha önceki katılımcılarda da ifade edildiği üzere aile bağlarından yoksunluk, yurttaki davranışları ve tutumları da etkilemektedir. Bu durum, aynı zamanda yeni bir sosyal sermaye inşasını da gerekli kılmaktadır.

Resim 5. Güveni İnşa Etmek

Katılımcının arkadaşlarıyla kurduğu dünyayı resmetmesi, güveni ve sosyal ilişkileri nerede aradığı sorusunu göstermesi bağlamında önemlidir. Katılımcıların yurda geliş sebepleri, aynı zamanda yurt yaşantılarının nasıl ilerlediğini besleyen önemli bir kaynaktır. Diğer resimlerle kıyaslandığında katılımcının mor rengi tercih ettiği görülmektedir. Mor renkle farklılığına vurgu yapan katılımcı, sosyal ilişkilerin güven ve sevgi üzerine kurulu olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bakım ve koruma altında olmanın bir sonucu olarak çocuklarda sevginin önemli bir ihtiyaç olduğu ileri sürmek mümkündür. Sıklıkla bu ihtiyacın karşılanması kaygısıyla katılımcıların “iyi çocuk” imajı sundukları görülmektedir.

3.1.2. İkinci Etkinlik: Kurumsal Deneyimler Toplumu Nasıl İnşa Eder?⁴⁴

Çalışmanın ikinci katmanında Karabük örneğinde bakım ve koruma altında yetişmiş ve kurumdan ayrılmış 7 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde temel kaygı, koruma ve bakım altında kaldıkları süre boyunca duygusal ve ruhsal durumlarıyla nasıl bir kimlik inşa ettiklerini tespit etmektir. Katılımcıların demografik bilgilerine bakıldığında birisi dışında hepsi bir yerde çalışmaktadır. Seçilen örneklem grubunun yaş aralığı 18-24’tür ve bu aralık sevgi evlerinden çıkarak bağımsızlaştıkları dönem göstermektedir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik dağılımı

	F/M	Eğitim	Meslek	Devlette Kalınan Süre
K1	M	Üniversite	Memur	8 Yıl
K2	F	Üniversite	Garson	3 Yıl
K3	M	Lise	Memur	9 Yıl
K4	F	Üniversite	Mezun	2,5 Yıl
K5	F	Lise	Memur	9 Yıl
K6	M	Lise	Hizmetli	14 Yıl
K7	M	Üniversite	Memur	13 Yıl

Katılımcılara ilk olarak koruma altına alındıkları dönemde kuruma uyum sağlama süreçlerini nasıl başardıkları sorulmuştur. Katılımcıların tamamı, uyum sağlamakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Aileyi özlemek veya mekâna alışmamak, uyumu zorlaştıran iki temel neden olarak göze çarptı. Uyum sağlamada zorluk yaşayan bireylerin çoğunluğu “korku ve çekingenlik” sebebi ile alışma süreçlerinin zor geçtiğini belirtmişlerdir. Kuruma alışabilmelerindeki en büyük etkenin de destek elemanları olduğunu söylemişlerdir. Çalışmanın ana iddiasıyla paralel olarak altı çizilen noktaya göre katılımcılar, uyum sürecini benzer süreçlere sahip hemcinsleriyle destek ağı kurarak sağlamışlardır. Böylece benzer geçmişlerden gelme üzerine kurulu arkadaşlık ilişkisinin hem uyumu kolaylaştırıcı hem de duygusal anlamda rahatlatıcı işlevi keşfedilmiştir. Böylece sosyal sermaye tartışmalarında gündeme gelen sosyal ağın kendisi, kurum içindeki arkadaşlık ilişkileri olmaktadır.

⁴⁴ Çalışmanın bu bölümünde yer alan veriler, 1919B012001535 numaralı 2209A Tübitak Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında Rumeysa AYGÜNDÜZ tarafından toplanmıştır. Kendisine teşekkür ediyorum (A.S. notu).

“Uyum sağlamam sürecinde kimse bana destek olmadı. Orada kalan arkadaşlarım biraz destek olmaya çalıştılar” (K1).

“Zaman ile oraya kendini ait hissediyorsunuz orada sizden ve güvendikleriniz harici kimse olmuyor” (K3)

Katılımcıların kurumda kaldıkları süre boyunca bu ağı nasıl kullandıkları da çalışmanın bir diğer sorusunu oluşturmuştur. Böylece sosyalleşmelerin hangi pratikler üzerine kurulu olduğu öğrenilirken, sosyalleşirken mekân kullanımının da etkileri analize tabi tutulmuştur. Çocuk olmanın getirdiği etkinlikler, temelde kurucu rutinler olarak karşımıza çıktı. Ders çalışmak, saklambaç oynamak, film ve dizi izlemek ya da kafeye gidip bir şeyler içmek gibi faaliyetler gündelik hayatın tipik kurucu rutinleriydi. Rutinlerin en temel özelliklerinden birisi ise kurum dışı alana ait olmalarıydı. Böylece çocuklar, mekânsal olarak kurumdan bağımsızlaştıkça kendilerini daha mutlu ve güvende hissettiklerine vurgu yapmışlardı. Benzer şekilde akran ilişkilerine dönük diğer bir sorudaysa iş birliği davranışın pratiğe yansıma biçimlerine yönelikti. Katılımcılar, benzer sosyal ağ içerisinde birbirlerine güvendiklerini ve bu güven ilişkileri üzerine iş birliği geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Arkadaşlar için kavgaya girme, ekonomik olarak birbirlerine verilen destekler, dersler konusunda yardımlaşmalar gibi birçok pratiğin sıralandığını söylemek mümkündür.

“Bakım personellerimiz aramızda iş paylaşımı yapıyorlardı. Bu da bizde hem bir sorumluluk bilinci hem de yardımlaşma bilinci oluşturdu” (K4).

“Akranlarımın personellerle sorun yaşadığı zaman biz de o personele cephe alıyorduk” (K6).

“Kurumda engelli bir arkadaşım vardı sırf o mutlu olsun diye playstation oynamaya gitmiştim” (K7).

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soruda sosyal sermaye tartışmalarında önemli bir yer tutan güveni de içeren duygusal ihtiyaçların karşılanma durumuydu. Katılımcılar, duygusal ihtiyaçlarının karşılandığını düşünmediklerini ifade ederken, bunun kaynağı olarak da kurumda bulunan hiç kimsenin gerçek sevginin ne olduğunu bilmediklerine atıfla değerlendirdikleri görülmüştür. Sıklıkla duygusal ihtiyaçlarını gizlediklerini belirten katılımcılar, böylece kurumun çocukluklarını anonimleştirme sürecine dahil oluyorlardı.

“Hiçbir duygusal ihtiyacım şeyim karşılanmadı. Duygusal ihtiyacım olduğunu belirtmiyordum da aslında” (K1).

“Ben içe kapanık biriydim. Genelde tek başıma kalır ve şarkı dinlerdim. Duygusal bir ihtiyaçta olduğumu belli etmiyordum” (K6).

“Personellerin çocuğunun sevgi ihtiyacını karşılamadığını düşünüyorum. Sevgisizlik bir hastalık yaratıyor bence” (K7).

Duygulara paralel bir şekilde katılımcılara yöneltilen diğer bir soru duygu durumlarını nasıl yorumladıklarına dairdir. Katılımcıların kendilerini duygusuz olarak tanımladıkları farklı söylem biçimleri karşımıza çıkmıştır. Sıklıkla kendilerini kötü hissettiklerini söyleyen katılımcılar için bu ruh hali, aynı zamanda toplumsal alanla geliştirdikleri temaslarda ciddi yarıklar ortaya çıkarmaktadır. Sosyal ilişkilerden kaçınma, insanlara temas etmeme ve kendini kapatma gibi birçok stratejiyi gündeme getiren katılımcılar, güven duygusunun süreç boyunca hep eksik kaldığına atıf yapmışlardır.

“Kaldığım kurum kapsamı biraz sıkı denetimliydi. Dışardaki yaştlarıma ve hayatlarına fazlasıyla özenip kendimi üzdüğüm çok oldu o günlerin o yaşantının bitmeyeceğini düşünüyordum; genel olarak hep umutsuzdum” (K2).

“Duygularım çok karmaşıktı. Hiç olmadık şeyleri takıntı haline getirmeye başlamıştım. Çok düşündüğüm için yaralar çıkmaya başlamıştı bu yüzden psikiyatriye gitmiştim” (K5).

“Çok ağladığım zamanlar oldu. Kendimi sürekli yalnız hissediyordum. İçe kapanık biri olmamın da bunda etkisi olabilir. İçinde bulunduğum durumu da kabullenemedim belki de” (K7).

Katılımcıların toplumsal alanda karşılaşmaları temsil eden bir diğer gündem konusu akademik başarıdır. Akademik sorun yaşama meselesi, koruma ve bakım altındaki çocuklar için birincil derecede önemlidir. Katılımcıların okula devam etmeme konusu dikkat çekici bir başarısızlık örneği olarak karşımızda dururken, personellerin okul konusunda destek vermediklerini söylemeleri de problemi derinleştirici bir unsurdur.

“Okula giderdik gençken, personeller bizi sabah uyandırmazdı. Benim 60 gün devamsızlığım olmuştu” (K1).

“Eğitim sorunları yaşadım. Derslerime çalışan veya özenen biri değildim. Hocalarım pek destek sağlamadı aslında” (K5).

“Okulda yurt çocuğu olduğum için dışlanıyordum. Okulda taşkınlık yapmıyordum ama yurt hocalarımdan bir tanesi okul sürecime destek olmaya çalıştı ama okul müdürünün ve okul öğretmenlerinin tavrı yüzünden okula devam etmedim” (K5).

“Okuldaki hocalarımla bu çocuğu kurtaralım minvalinde şeyler söylerlerdi” (K7).

Katılımcıların aktarımlarında dikkat çeken nokta, “kurtarılması gereklilik” sıfatıyla ilişkilerin sürdürüldüğü gerçekliğidir. Özellikle okul içinde birçok sorunla muhatap olduklarını aktaran katılımcılar, hem yurt çocuğu şeklinde üretilen damganın hem de öğretmenlerin kendilerine karşı dışlayıcı tavırlarının problemi karmaşıklaştırdığını göstermektedir. Böylece katılımcılar, güven ilişkilerini salt kendilerini rahat ve kolay ifade ettikleri kendi yurt ortamlarına akranlarıyla iş birliği halinde deneyimlemektedirler. Benzer bağlamı temsil etmesi bakımından katılımcılara bugün içinde çalıştıkları işyerinde benzer durumları yaşayıp

yaşamadıkları sorulmuştur. İş deneyimlerini okul deneyimleriyle birleştiren katılımcılar, sıklıkla dışlandıklarını, yurttan kalma deneyimlerini sakladıklarını ya da bir şekilde damgaladıklarını aktarmışlardır.

“Okulda koruma altında olduğum için dokunulmazdım. Hocanın biri kulağımı çekmişti, ben hocaya vurmuştum belki de koruma altında olduğum için bana bir şey olmadı. Hoca bir hafta işe gelememişti. İş hayatımda bir etkisini hissettim. Ben kurum müdürümle görüştüm, benim yurttan geldiğimi kimseye geldiğimi söylemeyin dedim. Yurttan geldiğimi söylediğim zaman farklı bakıyorlar, küçük görüyorlar” (K1).

“Okul sürecinde utanma durumunu atlatamadım, fazlasıyla yetersiz hissettim. Derslerde stresten midem bulanıyordu. Okulda dışlama ve fazla merak durumunda kalıyordum” (K2).

“Yurt çocuğu olmanın etkisini hep hissettim. Bana okulda öğretmenlerim, arkadaşlarım ve müdürüm sen yurt çocuğusun, pisin diyerek dışlıyorlardı. Okulda top oynamak istiyordum ama beni oyunlarına almıyorlardı. Memurluk yaptığım yerin şefi beni yurttan geldiğimi biliyordu ama çalıştığım birimdeki iş arkadaşlarımdan benim yurttan kaldığımı nasıl öğrendiğini bilmiyorum” (K6).

“Beni okulda hocalarım görmezden geliyorlardı. İşyerinde benim daha önceden koruma altında olduğumu bildiklerini hissediyorum ama bana söylemiyorlar, bence cesaret bulamıyorlar kötülemez. Normalde beni genç olduğum için kabullenemediklerini düşünüyordum ama aslında daha koruma altında kaldığım için beni benimsemediklerini hissettim. Ama benim yaşlarımda başkası geldiğinde ona hemen ısınıyorlar” (K7).

Çocuklardaki duygusal yetersizlik hissi, sıklıkla toplumsal alanın kendisinden türemektedir. Yurttan gelmiş olma, toplumsal alandaki tutumları önden inşa eden bir niteliktir. Dolayısıyla katılımcılar, damganın neye benzediğini betimlerken, yurt çocuğu olmaya atıf yapmaktadırlar.

Katılımcılar insanların çocuk evlerinde ya da yurtlarda yetişen insanlara acıyarak baktığını ileri düşünerek çocuk evlerinde kaldıklarını paylaşmak istemediklerini ve gizlediklerini belirtmişlerdir. Goffman'ın⁴⁵ bahsettiği damgalı bireylerin soy bağıyla aktarılması ve eşit bir biçimde bir ailenin tüm mensuplarına bulaşmasının yaptığımız görüşmelerde de görmekteyiz.

“Toplumun yurt çocuklarına karşı bakış açıları hep kötüydü. Bir sorunu olmasa zaten yurttan kalmazdı diye düşünürlerdi. İnsanlar çok kırıcı oluyor sonuç olarak bende kurumda kalacağımı bilemezdim” (K4).

“Toplumun yurt çocuklarına karşı yanlış bir algıları var. Genel olarak insanlar yurttan büyüyenlerin kötü olduklarını düşünüyorlar. Bu sebeple çevremdeki insanların yurttan

⁴⁵ Erving Goffman, *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar* (Ankara: Heretik Yayınları, 2014).

kaldığımı öğrendikten sonra uzaklaşmaya başladıklarını ve bana karşı olan bakış açılarının değiştiğini fark ettim” (K6).

“Okula başladığımda kimseye yurtta kaldığımı söylememiştim, hep gizlemiştim. Zamanla bu düşünceden çıkıp böyle bir şeyi gizlememem gerektiğini düşündüm ve çevreme yurtta kaldığımı belirttim. İlk söylediğimde tepkileri iyiydi yanımda olmaya çalıştılar fakat belli bir zaman sonra bana karşı olan yakınlıkları değişti ve benden uzaklaştılar “ (K3).

Sosyalleşme sürecinin ilk safhası, toplumsal alanda damgalı birey hakkındaki bakış açısını işlemeye başladığı süreçtir. Bu aşama, damgalanan kişinin toplumun kendisine sunduğu kimlik biçimlerini içerdiği ve böyle bir damgayla sahip olmanın nasıl bir şey olduğunu kavradığı evredir. Diğer aşamaysa bir damgayla sahip olduğunu iyice anladığı ve bu damganın getirdiği sonuçları ayrıntılı biçimde kavradığı ve kimliğini etkileşimli bir şekilde işlediği evredir. Bir damga doğuştan veya doğduktan sonra sahip olup bu dezavantajlarıyla sosyalleşen ancak bu sırada hiçbir zaman yerine getiremeyecekleri normları da öğrenmeye ve içselleştirmeye devam eden damgalı bireyler kapsar⁴⁶. Genellikle çocuk damgasını okula başladığında keşfeder. Bu durum dışlamalar sataşmalarla başlar. Bu sebeple kurumda kalan bireyin çoğu okula başladığında yurtta kaldığını gizlemeyi tercih eder. Bireyler bu durumu ne kadar gizlemeye çalışsa da bazı durumlarda kurumda kaldıkları ortaya çıkmaktadır. Bir bireyin sosyal sermayesinin nasıl olduğu onun toplumsal kimliğiyle ilişkilidir. Böyle bir geçmişi idare etme biçimi ise bir bireysel kimlik sorunudur⁴⁷.

Sonuç

Bu araştırmada Koruma ve Bakım altında bulunan çocukların sosyal sermaye düzeyleri etkileşim, ağ ve güven bileşenleri çerçevesinde incelenmiştir. Kurum deneyimi olan katılımcıların sosyal sermaye bileşenleri ile gerçekleştirdikleri pratikler araştırmanın temel inceleme konusu olmuştur. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde çocuk kuruluşlarının, çocuk için önemli bir sosyal sermaye göstergesi olduğu görülmüştür. Çünkü çocukların dezavantajlı durumlarının azaltılması için oluşturulan bu kuruluşlar, çocuğun biyolojik ailesinin sunamayacağı imkân ve insan sermayesi oluşturmaktadır. Sosyolojik gözle bakıldığında kurum kültürünün çocuğun davranışlarının önemli şekilde etkilediği görülmektedir. Kurum kültürü mevcudiyetinin sarsılmaması ise paydaş duygu stratejilerinin oluşmasını sağlayarak sosyal sermaye seviyesini yükseltmektedir.

Kurumların bünyesinde bulunan insan kaynakları, alanında profesyonel kişiler olmaktadır. Çocukların psikososyal gelişimlerinin bu personellerle geliştirilmeye çalışıldığı görülmüştür. Personeller çocukların kendi aralarında sosyal ağlar oluşturmak için sosyal etkinlik, grup terapisi veya kültürel gezi gibi metotları kullanmıştır. Personel etkinliklerinin dışında

⁴⁶ Goffman, *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*.

⁴⁷ Goffman, *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*.

ise çocuklar, birbirlerini prososyal davranışlar ile fayda sağlama çabası göstermişlerdir. Bu bazen bir kıyafet paylaşımı bazen de bir ödev yardımı, bazen bir kavga birlikteliği, bazen de borç para verme şeklinde olmaktadır. Bu pratiklerin altında yatan gerçeklik irdelendiğinde etkileşim kurma çabalarının sosyal sermaye düzeyini iyileştirdiği tespit edilmiştir. Kurumsallığın oluşturduğu izleme idaresi, çocukların zararlı davranışlardan kaçınmasını engellemeye çalışmaktadır. Bu durum yüzünden haliyle psikolojik olarak tutarsız ya da fevri hareketlere meyilli çocuklar, kurumdan kaçma yolunu seçmiştir. Kaçma alışkanlığı olan, karşı gelme davranışını gösteren çocukların kurum sosyal sermayesine dahil olamadığı görülmektedir. Çünkü kurum içerisindeki ağ sistemi sekteye uğramış ve bunun sonucunda çocukların birbirleri ile etkileşim kurması için gerekli iletişim kanalı oluşmamıştır.

Eğitim hayatına dahil edilmek istenen çocuklar, milli eğitim kanalları ile oluşturulan eğitim ve öğretim kurumlarına gitmektedir. Kurum bünyesinde çalışan öğretmenler olsa da okul eğitimi ile çocuğun sosyal bir ortama müdahil edilmek istendiği düşünülmektedir. Fakat çocukların okula gönderilirken amaçlanan sosyal ortam oluşturma çabasının nihayete ermediği görülmektedir. Bu durum “yurt çocuğu” olgusunu doğuran ve ardından gelen bir dizi sorunu açığa çıkarır. Yurt çocuğu olarak nitelendirilmek çocukların akademik başarılarını engellemektedir. Aynı zamanda çocuğun okula aidiyet hissetmesini engelleyerek okul devamlılığını bozmaktadır. Fakat az sayıda çocuk, yurt çocuğu olduğu için öğretmenlerini sosyal sermayelerine dahil etmiş; bu öğretmenler tarafından pozitif ayrımcılığa maruz kalmış, ders notlarını ve devamsızlık sorunlarını düzeltebilmiştir. Yurt personelleri çocukların eğitim ve staj hayatlarını destekleyecek girişimleri başlatmış, çocukların sosyal ağlarını genişletmeye çabalamıştır. Bu sayede çocuklar, ileri yaşamlarında kullanabilecekleri mesleki deneyimi ve mesleki ağ sistemine dahil olabilmıştır.

Çocuklar, meslek yaşamlarında aynı okulda yaşadıkları gibi bir damgaya maruz kalmaktadır. Bunun en temel sebebi çocukların kazanılmış hakları dahilinde gelişen devlet memurluğu hakkıdır. Çocuklar kurum bakımında kaldıkları için devlet memuru olabilmektedir fakat çalıştıkları kurum çocuğun memur olma sebebinin devlet yurdu geçmişi olduğunu bildiklerinde çocuğa olan bakışlarını değiştirmektedirler. Bu yüzden iş hayatında etkileşimleri sınırlanan bireyler kurumsal sosyal sermaye ağına dahil olmakta sorun yaşamaktadır. Kurum bakımı sonrası çocuğun desteklenmesi bakım sonrası rehberlik adı verilen bir süreç ile desteklenmektedir. Bu alanda toplanan verilere bakıldığında bakım sonrası çocukların hayatlarına entegre olmada zorluk çektiği görülmektedir. Özellikle ekonomik yoksunluğun büyük problem yarattığı görülmüştür. Yurt personellerinin sosyal sermayelerinin, çocuklara sadece iş ve staj konusunda gösterge oluşturduğu görülmektedir.

Kaynakça | References

- Ağcasulu, Hülya. “Sosyal sermaye kuramı ve temel bakış açılarının karşılaştırılması”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* 8/17 (13 Mart 2017), 114-114. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.283179>
- Alderson, Priscilla. “Childhood and Society: Growing up in an Age of Uncertainty. Nick Lee. Open University Press, Buckingham, 2001. Price £16.99. ISBN 0-335-20608-5”. *Infant and Child Development* 11/4 (22 Aralık 2002), 355-356.
- Allatt, Pat. “Becoming Privileged: The Role of Family Processes”. *Youth and Inequality* (1993), 139-159.
- Badcock, Christopher - Gambetta, Diego. *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*. Oxford: Basil Blackwell. Inc, 1998. <https://doi.org/10.2307/591021>
- Baltacı, Ali. “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?” *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/2 (24 Aralık 2019), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeus-bed.598299>
- Başkak, Bora - Öneş, Umut. “Sosyal Sermaye ve Psikiyatrik Bozukluklar: Güven ve Karşılıklılık Üzerine”. *Nöro Psikiyatri Arşivi* 48/3 (15 Eylül 2011), 1-1. <https://doi.org/10.4274/npa.5555>
- Bektaş, Leyla. “Bir Güvenlikli Site hikâyesi: Gündelik Hayatın Dönüşümüne Otoetnografik Yaklaşım”. *Fe Dergi Feminist Ele* 8/2 (2016), 46-61. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000164
- Bourdieu, Pierre. - Loïc J. D. Wacquant. *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago, 1992.
- Bourdieu, Pierre. “The Forms of Capital”. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. ed. J. E. Richardson. 241-258. Greenwood Press, 1986.
- Chang, Heewon. *Autoethnography as Method*. Left Coast Press, 2008.
- Coleman, James Samuel. *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press, 1990.
- Coleman, James Samuel. *Parental Involvement in Education. Policy Perspectives Series*. ed. Gerard Devlin. Washington, DC, 1991.
- Coleman, James Samuel. *The Adolescent Society: The Social Life of the Teenager and its Impact on Education*. New York: Free Press of Glencoe, 1961.
- Çelik, Halil. “Kültür ve Kişisel Deneyim: Bir Araştırma Yöntemi Olarak Otoetnografi”. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi* 6/1 (2016).
- Deborah Reed-Danahay. *Auto/Ethnography: Rewriting the Self and He Social*. Oxford & New York: Berg, 1. Basım, 1997.
- Edwards, Rosalind. vd., “Families and Social Capital: Exploring the Issues, Families and Social Capital” *ESRC Research Group Working Paper No. 1*. London (2003).
- Ellis, Carolyn - Art Bochner. “Autoethnography, Personal Narrative, Reflexivity: Researcher as Subject”. *Handbook of Qualitative Research* 733-768. Sage Publications, 2nd ed., 2000.
- Ellis, Carolyn. *The Ethnographic I: A Methodological Novel about Autoethnography*. Altamira Press, 2004.
- Frank F. Furstenberg - Mary Elizabeth Hughes. “Social Capital and Successful Development among At-Risk Youth”. *Journal of Marriage and the Family* 57 (Ağustos 1995), 580-592.
- Giddens, Anthony. *Sosyal Sermaye*. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2008.

- Goffman, Erving. *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. Ankara: Heretik Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Güçlü, Nezahat. "Örgüt Kültürü". *Sosyal Bilimler Dergisi* (2003), 61-85.
- Holland, Janet vd. "Transitions, Networks and Communities: The Significance of Social Capital in the Lives of Children and Young People". *Journal of Youth Studies* 10/1 (16 Şubat 2007), 97-116. <https://doi.org/10.1080/13676260600881474>
- Kleinmans, Reinout. "Does Social Capital Affect Residents' Propensity to Move from Restructured Neighbourhoods?" *Housing Studies* 24/5 (Eylül 2009), 629-651. <https://doi.org/10.1080/02673030903085784>
- Morrow, Virginia. "Conceptualising Social Capital in Relation to the Well-Being of Children and Young People: A Critical Review". *The Sociological Review* 47/4 (25 Kasım 1999), 744-765. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.00194>
- Norman K. Denzin - Yvonna S. Lincoln. *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, Cal: Sage, 2. Basım, 2000.
- Putnam, Robert D. "Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community". *Proceedings of the 2000 ACM conference on Computer Supported Cooperative Work*. 357. New York, NY, USA: ACM, 2000. <https://doi.org/10.1145/358916.361990>
- Putnam, Robert D. vd. *Making Democracy Work*. Princeton University Press, 1994. <https://doi.org/10.2307/j.ctt7s8r7>
- Richardson, Laurel. "Writing: A Method of Inquiry". *Handbook of Qualitative Research*. ed. Norman K. Denzin - Yvonna S. Lincoln. 516-529. Thousand Oaks, Cal: Sage, 1994.
- Sağır, Adem – Öztürk, Hasan. "Sosyal Sermaye Bağlamında Tarihsel Bir Perspektif Kurgusu: Tocqueville ve Amerika'da Demokrasi Üzerine". *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (2010), 13-35.
- Skeggs, Beverley. *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*. 1 Oliver's Yard, 55 City Road, London EC1Y 1SP United Kingdom: SAGE Publications Ltd, 2002. <https://doi.org/10.4135/9781446217597>
- Smart, Alan. "Gifts, Bribes, and Guanxi: A Reconsideration of Bourdieu's Social Capital". *Cultural Anthropology* 8/3 (Ağustos 1993), 388-408. <https://doi.org/10.1525/can.1993.8.3.02a00060>
- Susan E. Chase. "Narrative Inquiry: Multiple Lenses, Approaches, Voices". *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. ed. Norman K. Denzin - Yvonna S. Lincoln. 651-680. Thousand Oaks, CA: Sage, 3. Basım, 2005.
- Türk, Emrullah. "Sosyolojik Düşüncede Sosyal Sermaye Tartışmaları: Pierre Bourdieu ve James Samuel Coleman Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Analiz". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 1/2 (2015), 127-149.